

Л. КОТЛОВА

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка
(м. Житомир, Україна)

Д. ГОРБАНЬ

здобувач спеціальності 016 Спеціальна освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка
(м. Житомир, Україна)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ У РОБОТІ ЛОГОПЕДА ІЗ ДІТЬМИ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Мовлення – одна з найважливіших психічних функцій, «дзеркало» протікання розумових операцій, емоційних станів, засіб самореалізації та взаємодії із соціумом. Згідно із вимогами базового компонента дошкільної освіти одним із цільових орієнтирів є розвиток мовлення дітей: вміння висловлювати свої думки та бажання, проявляти ініціативу в спілкуванні, ставити запитання, робити висновки, переказувати казки, розповідати вірші, складати розповіді за серією сюжетних картинок, творчі розповіді тощо [1].

Недорозвиненість мовленнєвих здібностей та пізнавальної активності у дітей з мовленнєвими порушеннями призводить до звуження їхнього кола спілкування, сприяє появі внутрішньої замкнутості, відсутності ініціативи, невпевненості та сором'язливості. Це також створює певні особливості у мовленнєвій поведінці, зокрема труднощі у налагодженні контакту з іншими людьми та утриманні діалогу (О. Белова, О. Гуменюк, Н. Кабельнікова, А. Павлюк, І. Пацула). Низький рівень спілкування уповільнює темп розвитку мовленнєвих здібностей та інших психічних процесів (О. Білюк, К. Поправкіна, Т. Чечко). Робота з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення постає як одна з обов'язкових умов ефективності системи корекційного навчання та виховання дітей цієї категорії.

Проблему розвитку мовлення досліджували А. Богуш, М. Гавриш, М. Орап, О. Саприкіна, В. Тищенко та ін. Для дітей з мовленнєвими порушеннями ігрові методи є фундаментом мовленнєвого та пізнавального розвитку.

Особливостями застосування ігрових методів є: заздалегідь підготовлений певний сюжет та список ролей; наявність правил гри, які визначають межі для дій учнів; активність та самостійність учасників ігрового процесу в межах сюжету; відсутність єдино вірного варіанта досягнення поставленої мети (різноманітність варіантів розв'язання ігрового завдання) [2].

Ігрові завдання для дітей спрямовані на розвиток мовлення і водночас зорієнтовані на всебічний розвиток дитини. Дитина граючись розвиває своє мовлення, уяву, логічне мислення, увагу, пам'ять навіть не підозрюючи цього. Тому на заняттях логопеди використовують дидактичні ігри з предметами, настільно-друковані, словесні, ігри з рухами, сюжетні, рольові ігри, ігри-драматизації.

На логопедичних заняттях застосовують наступні ігрові методи логопедичної спрямованості: на розвиток артикуляційного апарату; на формування плавно спрямованого повітряного струменя; на автоматизацію ізольованого звука, вдосконалення складової структури слів; на закріплення звука в словах та реченнях; на диференціацію звука в словах та реченнях; на вдосконалення зв'язного мовлення [3].

З метою визначення ефективності використання ігрових методів у роботі логопеда з дітьми з мовленнєвими порушеннями було організовано експериментальне дослідження, яке складалося з трьох етапів:

1) визначення стану розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення;

2) *організація та проведення логопедичної роботи з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями з використанням ігрових методів;*

3) *визначення ефективності* використання ігрових методів у роботі логопеда з дітьми з мовленнєвими порушеннями.

Логопедичну роботу проводили у вигляді індивідуальних та підгрупових занять. На заняттях застосовували ігри для розвитку загальної, дрібної та артикуляційної моторики, дихальні вправи, ігри для розвитку фонематичного слуху тощо.

Робота з розвитку загальної моторики включала комплекс ігрових вправ, спрямованих на розвиток рухової пам'яті, рухового самоконтролю, статичної та динамічної координації рухів, розвиток довільного гальмування, а також темпоритмічного почуття.

Для розвитку дрібної моторики використовували комплекс пальчикової гімнастики із застосуванням римованих текстів, а також масажних м'ячиків (у тому числі су-джок). Використання під час пальчикової гімнастики спеціальних віршів дало змогу зробити з кожної вправи цікаву для дітей гру, а застосування масажних м'ячиків викликало у дітей інтерес та сприяло нормалізації м'язового тону. Також з метою розвитку дрібної моторики використовували різні дидактичні ігри.

На заняттях використовували наступні види пальчикових ігор:

1) ігри-маніпуляції (дитина по черзі загинає кожен палець);

2) сюжетні пальчикові вправи: «Пальчики вітаються», «Розпускається квітка» та ін.;

3) пальчикові вправи у поєднанні зі звуковою гімнастикою (дитина може по черзі з'єднувати пальці кожної руки один з одним або випрямляти по черзі кожен палець, або стискати пальці в кулак і розтискати і в цей час вимовляти звуки або вірш);

4) пальчикові кінезіологічні вправи: «Кільце», «Кулак-ребро-долоня», «Вухо-ніс» та ін., їх виконання вимагає від дитини уваги, зосередженості;

5) пальчикові вправи в поєднанні з самомасажем кистей та пальців рук.

На основному етапі роботи здійснювалася робота з безпосередньої вимови звука різними способами із застосуванням низки дидактичних ігор: гра «Доміно», «Яке слово починається на цей звук?», «Який звук в усіх словах

спільний», «Ланцюжок звуків», «Запам'ятай слово», «Визнач звук», «Четвертий зайвий», «Уважні вушка», «З'явись новий предмет», «У магазині», «До садочку чи до школи», «Хто більше», «Фонетична веселка», «Їжачок».

Учили дітей розрізняти однакові слова та фрази, орієнтуючись на різну висоту, силу та тембр голосу. З цією метою застосовували наступні ігри: «Вгадай, хто покликав», «Знайди пару», «Спіймай звук», «Зберемо повітряні кульки». Діти мали певні труднощі під час проведення ігор, це пов'язано з недостатньо сформованим фонематичним слухом.

У процесі роботи з дітьми старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями систематично застосовували дидактичні ігри. Заняття проходили у першій половині дня, діти із задоволенням брали участь у грі. Для кожної гри заздалегідь було підготовлено необхідний дидактичний матеріал.

Після проведення низки логопедичних занять було організовано повторну діагностику для визначення *ефективності* використання ігрових методів у роботі логопеда з дітьми з мовленнєвими порушеннями. Динаміку рівнів сформованості мовлення дітей старшого дошкільного віку з констатувального і контрольного етапів дослідження представлено на рис. 1.

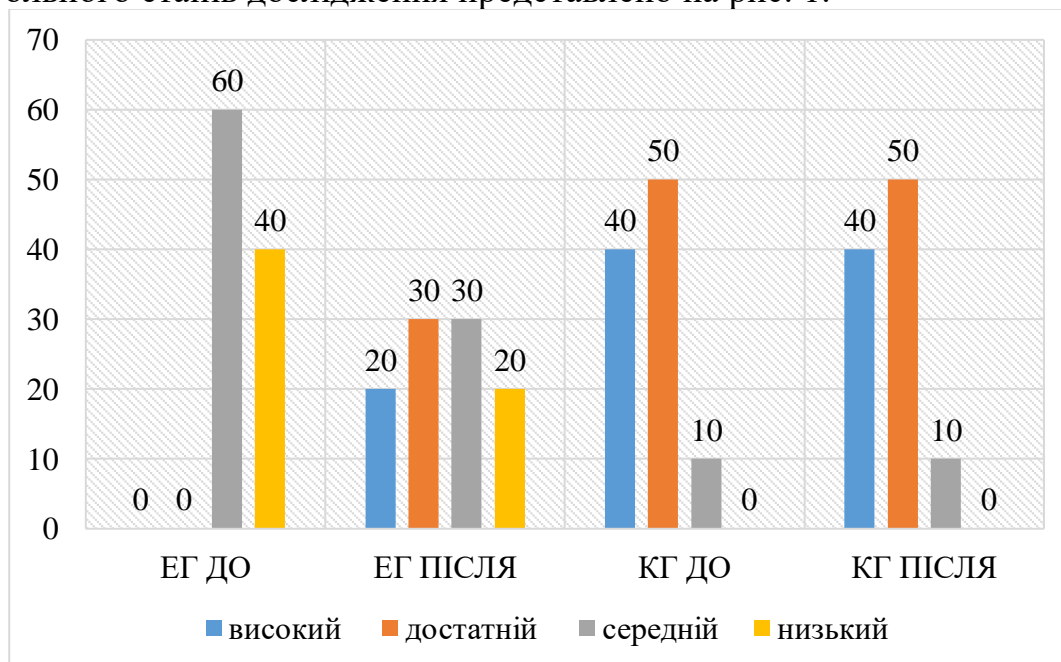

Рис. 1. Динаміка рівнів сформованості мовлення у дітей старшого дошкільного віку в ЕГ та КГ (констатувальний і контрольний етап), %

Як видно з рис. 1, у дітей контрольної групи, з якими не проводили логопедичної роботи змін не відбулося. В експериментальній групі відбулися значні позитивні зрушення: високий рівень зріс на 20%, достатній рівень зріс на 30%, середній рівень знизився на 30%, низький рівень знизився на 20%.

У результаті проведення формувального етапу дослідження, яке було зосереджено на експериментальній групі, спостерігається значне покращення показників, що свідчить про ефективність логопедичних утручань, зокрема з використанням ігрових методів навчання. Ці результати підкреслюють важливість інтеграції ігрових елементів у логопедичний процес, що не лише сприяє залученню уваги дітей і підвищенню їхньої мотивації до навчання, але й

забезпечує вищу ефективність корекційної роботи.

Застосування ігрових методів у логопедичній роботі дозволяє створити невимушену атмосферу, в якій дитина може експериментувати з мовленням, практикувати різноманітні мовленнєві конструкції та розвивати мовленнєві навички. Це сприяє кращому закріпленню вивченого матеріалу, розвитку мовленнєвої та соціальної компетентності.

Окрім того, ігрові методи дають можливість для індивідуалізації навчального процесу, враховуючи особливості, інтереси та потреби кожної дитини. Це дозволяє педагогам та логопедам адаптувати навчальний процес, роблячи його максимально ефективним для кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Baz_ovocho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 10.09.2023).

2. Воробей С. Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій. *Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи*: зб. наук. праць. Житомир : ФОП Левковець, 2023. С. 132–135.

3. Стародуб Д., Чередниченко Н. С. Мовленнєво-ігрова діяльність як засіб розвитку мовлення дітей дошкільного віку. In *The XII International Scientific and Practical Conference «Youth, education and science through today's challenges»*, November 04-06. Bordeaux, France, 2023. P. 255–258.

І. КРАСНОВСЬКА

вчитель-дефектолог Веснянського інклюзивно-ресурсного центру
Миколаївської області
(м. Миколаїв, Україна)

В. КИСЛИЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського
(м. Миколаїв, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ МНЕМОТЕХНІКИ У ПРОЦЕСІ КОРЕКЦІЇ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Концептуальний підхід до стандартів спеціалізованої освіти для дошкільників із мовленнєвими вадами підкреслює необхідність забезпечення цієї категорії дітей кваліфікованою логопедичною підтримкою. Важливою метою є розвиток мовленнєвих навичок дитини, що включає здатність ефективно користуватися ресурсами рідної мови у різних формах і контекстах, а також розвивати навички критичного мислення та здатність аргументовано висловлювати та обґрунтовувати свої погляди.